

Det digitala skolbiblioteket

En möjlighet för utveckling av såväl verksamhet som yrkesroll?

CHRISTINA JOHANSSON

Svensk titel: Det digitala skolbiblioteket
En möjlighet för utveckling av såväl verksamhet som yrkesroll?

Engelsk titel: The digital school library
An opportunity for development of the organisation as well as of the profession?

Författare: Christina Johansson

Kollegium:

Färdigställt: 2010

Handledare: Arja Mäntykangas

Abstract:

The aim of this paper is to study if implementation of a school library management system called FreeLib has created favourable conditions for the school librarians to cooperate with other professions and become a more forward working place.

I have studied relevant literature about school libraries, organisation, digital libraries and documents that regulate school and library activities today as well in the past. In order to fulfil my purpose I have done a qualitative survey with six school librarians from Swedish primary schools with pupils at the age of 6 -16 years old. To identify strengths, weaknesses, threats and opportunities I found in the material I used a method called SWOT analysis.

According to this study the use of the digital FreeLib system has developed a better teamwork between school librarians at different schools. On the other hand the school librarians have not used the opportunities to cooperate with teachers or develop an organization chart. Consequently FreeLib has not become a changing point for the school library. One possible reason may be that the perception of school libraries still shows a picture of a place where you just pick a book to read in your classroom, which makes it more difficult to highlight and develop the school librarians' activities among others.

Nyckelord: skolbibliotek, skolbibliotekarie, FreeLib, digitala bibliotek

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	1
2. PROBLEMSITUATION	3
3. SYFTE, AVGRÄNSNING OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
4. TIDIGARE FORSKNING	5
4.1 Biblioteket och bibliotekarien	5
4.2 Digitala medier och informationskompetens.....	9
4.3 Kommunikation och marknadsföring.....	10
5. FREELIB: DEN TEKNISKA MÖJLIGGÖRAREN?.....	13
6. LAGAR OCH STYRDOKUMENT FÖR SKOLBIBLIOTEKET.....	15
6.1 Bibliotekslagen	15
6.2 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94	15
6.3 Nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet	16
6.4 UNESCOs Skolbiblioteksmanifest 2000.....	16
7. METOD, URVAL OCH INTERVJUGUIDE	18
7.1 Val av metod.....	18
7.2 SWOT-analys	19
7.3 Urval och genomförande	19
7.4 Intervjuguide.....	20
8. RESULTAT OCH ANALYS	22
8.1 Svar av intervjuer och enkäter	22
8.2 Sammanfattning av intervjuer och enkäter	25
8.3 Analys.....	26
8.4 Reflektion av analysresultatet.....	29
9. AVSLUTANDE DISKUSSION	30
9.1 Slutsats.....	32
9.2 Förslag till fortsatt forskning	32
10. SAMMANFATTNING	33
11. KÄLLFÖRTECKNING	35
11.1 Bilaga.....	37

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Ett skolbibliotek är, som jag ser det, ett bibliotek i grundskolor och gymnasieskolor med olika typer av litteratur, medier och information. Det ska tillfredsställa elevernas och lärarnas behov för skolarbetet men också stimulera läsutvecklingen och bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga till att söka och använda information. Det kan också beskrivas som skolans kunskapsnav och naturliga mötesplats, vilket Hell gör i sin bok *Utveckla skolbiblioteket*. Två uppdrag som genom forskningen brukar belysas som viktiga för skolbiblioteket är att dels ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att läsa, skriva och förstå texter samt att ge eleverna redskap för att forma sin egen kunskap genom att vara kritiska och kunniga i informationsökning (Hell 2008, s.8).

För att uppdraget i informationssökning ska uppfyllas behöver skolan använda och dra nytta av de olika kompetenser som finns inom yrkesgrupperna. Även om lärarens avsikt är att eleverna ska få djupare förståelse i uppgifterna, blir resultatet ofta att eleverna letar efter de rätta svaren i informationen (Limberg 2002, s.89).

Inte heller bör skolans undervisning i informationssökning koncentrera sig på vare sig utrustning eller teknisk förståelse. Den bör istället utveckla elevernas förmåga till kritiskt tänkande så att eleverna förstår sammanhanget av det material de får ut av sin informationssökning (Limberg 2006, s.26).

Hur det kan se ut i praktiken går att läsa i den totalstudie av skolbiblioteken (med 6078 grundskole- och gymnasieenheter) som ansvarig myndighet Kulturrådet gjorde 2008 via en webbenkät, som sedan också kompletterades med telefonintervjuer. Resultatet visade att 67 % av dessa skolor hade någon form av skolbibliotek och att 250 000 elever runt om i landet därför stod utan skolbibliotek. Skolbibliotekspersonal fanns på 88 % av skolbiblioteken och ju fler timmar de arbetade i dem desto mer tid fanns till det pedagogiska arbetet, planeringen och samarbetet. En tredjedel av skolbiblioteken uppger att de aldrig har öppet med bemanning. I undersökningen framkom det flera olika exempel på vilken befattning denna bemanning hade och det mest vanliga var att en lärare hade ansvar för skolbiblioteket. Andra exempel var elevassistent, bokintresserad förälder, gymnastiklärare eller vaktmästare. Trots att två tredjedelar av skolbiblioteken hade Internetuppkoppling och datoriserad katalog, saknades rutiner för dessa och uppgifterna om mediebeståndet och utlåningen var bristfälliga. En fjärdedel av skolbiblioteken hade också hand om skolans läromedelshantering samt tillgång till betaldata-baser. När flera av de uppgifter som lämnades var bristfälliga, hade Kulturrådet svårt att jämföra med tidigare undersökning 2002. Ändå konstaterades att andelen skolor med skolbiblioteksverksamhet hade minskat och att personalen inte heller hade fått mer tid för uppgiften. (Skolbibliotek 2008, kulturen i siffror 2 009:1)

Ett företag som säger sig ha visionen av att vara en hörnsten för de moderna biblioteken i Skandinavien är Axiell Bibliotek AB. De säger sig vilja utveckla och erbjuda digitala bibliotekstjänster. En av dessa tjänster är det webbaserade bibliotekssystemet FreeLib. På Axiells hemsida beskrivs FreeLib som hjälpen för små och stora skolbiblioteket samt vilket funktionellt och bra skolbibliotekssystem det är. (www.axiell.se/freelib)

Forskningen inom biblioteks och informationsvetenskapen har länge framhållit skolbibliotekens och skolbibliotekariernas betydelse för uppnående av målen inom skolan. Bland andra Monica Nilsson, som menar att skolbibliotekarien i dagens

skolmiljö har flera olika roller, förutom att hjälpa till med att hitta skönlitteratur ska skolbibliotekarien vara informationsspecialist, pedagog och handledare. För att verksamheten ska fungera krävs ett bra samarbete mellan pedagogerna och skolbibliotekarien (Nilsson 1998, s.32).

Likaså poängteras i förslaget till en ny skollag att det ska finnas ett skolbibliotek på samtliga skolor. Litteraturen ska också få en framskjutande ställning, för att målen med utbildningen ska kunna fullföljas. (Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet Prop.2009/10:165)

2. PROBLEMSITUATION

Det är således viktigt att ta reda på och reflektera kring olika sätt att skapa bättre förutsättningar för verksamheten. Kan ett digitalt skolbibliotekssystem som FreeLib vara ett pedagogiskt redskap som kan underlätta arbetet med att skapa nätverk för dialog och samarbete för skolbibliotekarien? Är det också ett användarvänligt redskap som kan utveckla och synliggöra skolbiblioteksverksamheten?

Det förefaller finnas både behov och förmåga för att skapa en välfungerad skolbiblioteksverksamhet. Jag menar att om skolbiblioteket utvecklas eller inte, kan i sin yttersta förlängning leda fram till två motsatta scenarier:

- Skolbiblioteket är på väg att bli en utbyggd pedagogisk verksamhet som aktivt deltar i skolans arbete. Där skolbibliotekarien har mer arbetstid för verksamheten, en relevant utbildning och självklar pedagogisk roll.
- Skolbiblioteket blir en fortsatt eftersatt verksamhet där skolbibliotekarien istället agerar förrådsvakt och lånar ut diverse skolmaterial och litteratur till elever och pedagoger runt om i kommunen.

Jag svarar på mina frågor genom att ta del av forskning, lagar och styrdokument samt göra en kvalitativ studie med några skolbibliotekarier som haft FreeLib som webbaserat verktyg en tid. För att på så sätt få ta del av deras uppfattning om hur de tycker att systemet fungerar och åt vilket håll de anser att utvecklingen går. Kan något av dessa två ytterlighetsscenarier utläsas i verksamheten i realiteten?

3. SYFTE, AVGRÄNSNING OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syfte:

Syftet med uppsatsen är att undersöka om, och i så fall på vilket sätt, skolbibliotekens och skolbibliotekariens verksamhet har utvecklats genom FreeLib och ett digitalt skolbibliotek. Med digitalt skolbibliotek avses ett skolbibliotek med direktkommunikation med bibliotekets databaser via en webbplats. Skolan betalar för tillgången till folkbibliotekets databas och registrerade användare får därmed tillgång till skolbibliotekets katalog och annan upplagd service. Användaren når också sin personliga sida med lån och meddelanden, från en Internetuppkopplad dator, när helst det passar användaren. Skolbiblioteken blir genom systemet mer likställda i sin funktion och sitt utförande.

Jag vill undersöka om det digitala skolbiblioteket genom FreeLib har tydliggjort skolbibliotekens verksamhet och funktion inom skolan som organisation. Har det förbättrat möjligheten för skolbibliotekarien att delta i såväl det pedagogiska arbetet som annat samarbete med såväl skolbibliotekarier på andra skolor som andra yrkeskategorier? Vidare frågar jag mig om skolbibliotekarier anser att FreeLib har synliggjort, tydliggjort och därmed också verkat för att framställa skolbiblioteket mera användarvänligt för såväl elever som personal.

I uppsatsen används benämningen skolbibliotekarie för en person som arbetar i skolbiblioteket oavsett den formella utbildningen.

Avgränsning:

Jag har valt att avgränsa min undersökning till skolbibliotekarier på svenska grundskolors skolbibliotek. Uppsatsen kommer inte heller att ta upp de andra varumärken på digitala skolbibliotekssystem som kan finnas på våra skolor.

De frågeställningar jag arbetar utifrån är:

- Åt vilket håll pekar det ramverk av lagar och styrdokument samt tidigare forskning, i fråga om skolbibliotekets verksamhet och utveckling?
- Hur tycker skolbibliotekarien att FreeLib fungerar, huruvida är det ett användarvänligt redskap som kan möjliggöra utvecklingen av såväl yrket i sig som samarbetet inom verksamheten?

4. TIDIGARE FORSKNING

För att tydliggöra och försöka reda ut skolbibliotekets komplexa situation kommer jag i detta kapitel ta del av och dra paralleller med olika inriktningar i den tidigare forskningen såsom forskning kring skolbibliotekshistoria, digitala utvecklingen och marknadsföring. Jag tar också del av de lagar och styrdokument som ligger till grund för de båda organisationerna, bibliotek och skola, eftersom skolbiblioteket vilar på dessa och därför har betydelse för dess funktion och verksamhet. Jag började med att söka efter lämplig information utifrån de litteraturlistor och den kurslitteratur som jag tidigare haft under min utbildning på Högskolan i Borås. Härifrån har jag sedan fått vägledning och sökt vidare efter information som belyst uppsatsens frågeställningar utifrån flera olika håll.

När det gäller bibliotek och skolbibliotek lägger jag störst vikt vid utvecklingen av skolbiblioteket från 1900-talets början och framåt. Jag ska överskådligt titta på och redovisa resonemang kring olika förändringar samt hur arbetet har förändrats under processen för skolbibliotekarierna. Inom forskningen av de digitala medierna och informationskompetensen fokuserar jag på utvecklingsgången och exempel på hur skolbiblioteken förändras i samband med att de digitala biblioteken introduceras. I avsnittet för kommunikation och marknadsföring undersöker jag vilken betydelse den har för skolbiblioteksverksamheten i ett vidare perspektiv. I efterföljande kapitel kompletterar jag min samlade förståelseram med de lagar och styrdokument som finns kring skolbibliotekets verksamhet samt grundläggande fakta kring FreeLib som bibliotekssystem.

4.1 Biblioteket och bibliotekarierna

Genom olika artiklar beskriver *Modern teknik- moderna medier, Biblioteken i IT-samhället* (1997), på flera sätt en framtid som vi idag redan befinner oss i eftersom den är några år gammal.

I en av dessa artiklar *Informationssamhället för alla - går genom biblioteken* menar Einarsdöttir att det, genom den tekniska utvecklingen, är möjligt att koppla samman olika typer av bibliotek via kommunikationsnät. Det gör till exempel att ett skolbibliotek och ett folkbibliotek kan samarbeta med varandra. Bibliotekets samlade resurser kan därmed utnyttjas bättre eftersom biblioteken samarbetar kring teknik, katalogsystem, inköp och fjärrlåneservice inom kommunen, länet eller regionen. När de olika biblioteken samarbetar och kan söka medier hos varandra, behöver såväl organisationen som arbetsätten på de olika biblioteken vara gränsöverskridande, likaså behöver medieinköpen samordnas samt praktiska rutiner och informationsrutiner förändras. Einarsdöttir anser dessutom att synen på vad som kan räknas till läromedel kommer att förändras och att det är viktigt för skolbiblioteket att det organiseras i nära samarbete med folkbiblioteket. Däremot tycker hon inte att skolan ska avsäga sig ansvaret för skolbiblioteket. (Einarsdöttir 1997, s.159, 161f)

Biblioteken och dess uppdrag alltid har anpassats utefter sin tids samhälle anser Rubin i boken *Foundations of Library Information Science* (2004, s.298).

Dagens växande tekniska utveckling har lett till att bibliotekarierna har fått andra arbetsuppgifter. Under en tid har bibliotekarierna varit tvungna att fokusera på och lära sig

den nya tekniken. Rubin menar att det kan ha gett bibliotekarien ett försprång och kan leda till att statusen på bibliotekarieyrket höjs, åtminstone tillfälligt (ibid. s.481). Likafullt är det bibliotekariens förmåga att både se till vem användaren är och användarens informationsbehov som gör bibliotekariens yrkesroll såväl läsfrämjande som guidande, inte tekniken i sig. Rubin anser att bibliotekarien även i fortsättningen behöver ha en användarvänlig verksamhet med en klar målsättning som fokuserar på att möta de informationsbehov som användaren har. Vidare behövs ett tydligt uppdrag samt resurser för fortsatt kompetensutveckling och utbyggnad av informationsteknologin (ibid. s.480).

Enligt vad författarna beskriver i dessa två texter, är förändringen som nu pågår av såväl bibliotekariens yrkesroll som bibliotekets verksamhet påtaglig. Einarsdöttir visar på en tendens där nu samverkan mellan skolan och biblioteket är såväl önskvärda som omöjligt att komma ifrån. Samtidigt vidhåller hon att skolan måste värna om sin särställning och sitt uppdrag. Rubin påstår att bibliotekarien i dagsläget har en fördel av sina tekniska kunskaper. Samtidigt står han fast vid att yrkets kärna, en bibliotekarie som tar in användarens behov och guidar utifrån detta, måste få bestå. Likaså att bibliotekarieyrket får utvecklas parallellt med de rent informationsteknologiska kunskaperna om det ska bli en varaktig utveckling.

För att bilda mig en uppfattning om processen kring utvecklingen av skolbiblioteket tar jag tar del av resonemangen kring skolbiblioteket under det senaste århundradet. Redan undervisningsplanen från 1919 framhöll att elevernas läsning skulle uppmuntras och att de skulle träna sig på att använda sig av skolbiblioteket. Det gällde såväl skönlitterära böcker som uppslagsböcker. Dessa böcker skulle också vara lätt tillgängliga så att eleverna själva skulle kunna gå till skolbiblioteket för att hämta dem och sedan använda dem i undervisningen (Kühne 1993, s.36). Under 1940-talet ansågs skolbiblioteket vara väsentliga för skolans arbete och de fick ökade statsbidrag för sin verksamhet, men från 50-talets andra hälft och under 60-talet var skolbiblioteket som begrepp inte längre aktuellt. I stället talades i skolan bl a om boksamlingar och materielrum, detta medförde att skolbibliotekets pedagogiska roll efterhand försvagades (Gomez 1996, s.9f).

Trots att skolbiblioteket och dess värde för eleverna var något som enligt den tidigare forskningen framhölls fram till mitten av 1950-talet, nämner varken Kühne eller Gomez något om den personal som måste ha förestått verksamheten och vilken roll denna personal har haft. I stället fokuserar litteraturen på vilken typ av värdefull litteratur som användes och själva skolbiblioteket som ett praktiskt fungerande rum.

På 70-talet försökte man genom diskussioner och flera statliga utredningar återskapa intresset för skönlitteratur och kultur i skolan. När skolans läroplan Lgr 80 infördes 1980 fanns begreppet skolbibliotek med och skönlitteraturen var viktig i kursplanen för ämnet svenska. Skolbiblioteket ansågs nu ha tre olika funktioner:

- Den sociala funktionen där eleverna kunde hjälpa till i biblioteksarbetet. Ett bibliotek med möjlighet till samarbete samt att utveckla umgänget för fritiden.
- Den kulturpolitiska funktionen, där fokus låg på intresse för läsning av barn- och ungdomslitteratur, musik och teater. Det är den roll som fått utvecklas mest i skolan.

- Den pedagogiska funktionen som såg skolbiblioteket som en viktig resurs för skolan, där eleven skulle söka information och sedan kritiskt granska och jämföra denna.

Under slutet av 80 talet framhölls den pedagogiska rollen allt oftare. Skolbiblioteket skulle inte längre vara ett mysrum eller ett litet folkbibliotek. Nu skulle det istället anpassas till de behov som skolan hade och mediebeståndet skulle både breddas och förnyas samt att andra medier såsom datorer skulle köpas in (Gomez 1996, s.9f).

För att uppnå det mest centrala syftet med grundskolans undervisning i Lgr 80, att fostra eleverna till kunniga, fria, självständiga och kritiska medborgare, som kunde handskas med och vidareutveckla morgondagens samhälle, menar Kühne att rollen som skolbibliotekarie var mycket viktig. Skolbibliotekariens uppgift, att lära eleverna söka, granska och använda informationen på bästa sätt, fungerade bäst tillsammans med läraren och att detta samarbete behövde stärkas. Kühne ansåg dessutom att skolbibliotekarien utöver sina bibliotekskunskaper behövde ha kunskaper i utvecklingspsykologi samt i inlärningspsykologi och undervisningspedagogik för att detta arbete skulle kunna utföras på ett bra sätt och anpassas utefter elevernas olika förutsättningar (Kühne 1993, s.56f).

När läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) infördes 1994, skulle skolan inte längre vara detaljstyrd och varje skola fick själva styra över resurserna i större omfattning. Denna decentralisering gjorde det svårare att få en helhetsbild över verksamheten och skolbiblioteken kunde därmed se väldigt olika ut på olika skolor. En del skolbibliotek blev välutrustade med en datoriserad katalog, medier på cd-rom och ett bra bokbestånd. Andra skolbibliotek kunde ha en avsides placering på skolan och fyllde heller inte någon större funktion för skolverksamheten (Gomez 1996, s.10, 24).

Den roll som skolbibliotekarien fick genom Lpo94 kan exemplifieras genom Skolverkets lägesbedömning från 2006 samt Kulturrådets totalstudie av skolbiblioteken 2008. Skolverket konstaterade i sin lägesbedömning att skolbibliotekets möjligheter inte utnyttjats i någon större omfattning. Hur väl ett skolbibliotek fungerar beror på hur samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare fungerar (Hell 2008, s.9).

Kulturrådets studie visar att det fanns skolbibliotekspersonal, som oftast var lärare, på 88 % av skolbiblioteken. En tredjedel av skolbiblioteken hade aldrig öppet med bemanning samt att 29 % av bibliotekspersonalen arbetade 1-5 timmar i veckan på skolor med 101-500 elever. Var skolan större ökade också tiden för bemanningen. För skolor med mellan 501-1000 elever tjänstgjorde 65 % av personalen 26 timmar i veckan eller mer. (Skolbibliotek 2008, kulturen i siffror 2 009:1)

Ett annat exempel på hur en skolbiblioteksverksamhet kan fungera är det projekt som Ögland beskriver i boken *Skolans bibliotek: om att utveckla samarbetet mellan skolbibliotek och arbetslag*. Här reflekterar hon över sitt arbete som skolbibliotekarie i skolbiblioteket på Gransätersskolan som under de två läsåren 1999-2001 fick bidrag av Statens kulturråd till ett projekt för att utveckla samarbetet mellan skolbibliotek och lärarnas arbetslag. Först ansåg inte Ögland att den lokal som skolbiblioteket hade till sitt förfogande hade någon betydelse utan det viktiga var att det fanns tillräckligt med personal för att kunna göra det som verksamheten planerade. Efter att ha prövat olika lösningar i den lokalen de hade och inga av dem egentligen hade fungerat riktigt tillfredställande kom hon slutligen fram till att skolbiblioteket är en funktion och inte bara ett rum. Det var inte en parallell verksamhet i skolan, utan en viktig funktion om

läroplanens mål skulle uppnås. Det framkom också att det ibland var praktiskt att samla skolbibliotekets verksamheter i skolbibliotekslokalen men många av aktiviteterna gick att ha någon annanstans inom skolan. Ögland kom till insikt om att skolbibliotekarierna fick delta i skolans arbete på ett bättre sätt när klassen inte gick bort till skolbiblioteket utan skolbibliotekarien istället kom till klassen. (Ögland 2002, s.8f)

Dessa fem funktioner framhölls i projektet som viktiga för skolbibliotekets verksamhet:

- Systematisera och marknadsföra skolans material
- Lära eleverna informationssökning
- Stimulera till läsning
- Lära elever och personal att hantera skolans digitala verktyg
- Utgöra skolan kulturella nav

Dessa är i det stora hela också förenliga med de mål som Axiell har med FreeLib som system och som jag närmare kommer att belysa i kapitel fem.

Ögland menar vidare att det är viktigt att skolan har en plan över vilken typ av skolbiblioteksverksamhet som ska bedrivas. För att bara systematisera och iordningställa skolans material krävs ingen bibliotekarie utan en ordningsam person. Är det informationssökning och undersökande arbetssätt som avses, behövs en pedagogisk bibliotekarie. Är det enbart läsning som prioriteras kan en person med litterär kunskap vara rätt (ibid. s.10).

För processen med att föra in skolans material till skolbiblioteket och dess katalog menar Ögland att många lärare från början var osäkra och tvivlade. När det gått en tid såg flera av dem att det var mera överskådligt att ha materialet på ett ställe (ibid. s.12). När projektet avslutades sammanfattade Ögland det med att det inte räcker med att hitta samarbetsformer för arbetslag och skolbibliotek samt stärka bandet mellan elever och skolbibliotekarier utan man måste även stärka läraren. Med det menar hon att det behöver fokuseras mer på det arbete som läraren gör med eleverna och att eleverna behöver mer hjälp med att lära sig informationshantering och informationssökning (ibid. s.40).

Sammanfattningsvis visar forskningen, såsom också Rubin och Einarsdóttir framhöll, att även ett skolbibliotek behöver förändras och utvecklas efter det samhälle som det verkar i. Båda menar också att trots den tekniska utvecklingens fördelar och bibliotekariernas aktiva ställningstagande till den, är det viktigt att inte förlora sin yrkesmässiga grund och verksamhetens grundläggande målsättning. Det är först på 1980-talet som skolbibliotekarierna och vikten av dennes såväl pedagogiska som informationstekniska yrkeskunskaper nämns samt att skolbibliotekets pedagogiska roll också allt oftare betonas.

Genom Lpo 94 och decentraliseringen som den medförde fick skolorna ta ett större ansvar. Men det gav dem också en större frihet över skolans verksamhet och inte heller skolbiblioteksverksamheten behövde se likadan ut från skola till skola. Det gällde såväl arbetstid, lokal som vilken typ av bemanning.

Däremot påtalar Hell i sin forskning att samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare är betydelsefull för hur ett skolbibliotek fungerar.

Avslutningsvis gör Ögland genom sin forskning gällande att ett skolbibliotek inte är en parallellverksamhet till skolan såsom ett rum, ett gott samarbete eller aktuella medier. Det är däremot en kombination av dessa genom att vara en funktion för att uppnå

skolans mål med undervisningen och att dessa aktiviteter även kan bedrivas på andra ställen än i själva skolbibliotekslokalen. För detta arbete behövs en plan och ett utvecklande samarbete mellan såväl elever, pedagoger och skolbibliotekarier. Likaså kan Öglands resonemang överföras till de mål som Axiell framhåller att Freelib besitter.

4.2 Digitala medier och informationskompetens

Flera kommuner låter numera sina skolbibliotek gå ifrån ett system med gamla datorer utan Internetuppkoppling, där bibliotekskatalogen finns på disketter, till ett webbaserat skolbibliotekssystem, där allt material i skolan kan göras sökbart och utlåningen sker digitalt. I detta avsnitt vill jag se hur processen dit har varit samt bygga vidare på uppfattningen om skolbiblioteket som funktion som framhölls i det tidigare avsnittet.

Det digitala biblioteket är en service som ger användarna tillgång till en stor mängd information som kan distribueras dygnet runt via nätverk oavsett i vilken typ av nätansluten lokal som användaren befinner sig i. Det är något som ett traditionellt bibliotek inte skulle kunna tillgodose av både ekonomiska och förvaringstekniska skäl (Tedd & Large 2005, s.21).

Utvecklingen av digitala medier började i mitten av 1940-talet och processen ledde så småningom fram till att det på 1990-talet blev billigare att publicera material som cd-rom än i tryckt form. Detta resulterade i en otroligt snabb utveckling av det digitala mediet vilket också fick stor betydelse för användarnas tillgång till information inom såväl privatliv som yrkesliv (Lee 2002, s.2f). Fördelarna med att använda digitala istället för tryckta medier är också, förutom att informationen snabbt kan nå dygnet runt, att informationen kan bestå av både text, ljud och bild, samt återanvändas och länkas (ibid. s.6).

Nackdelen är att användaren inte alltid kan få någon personlig hjälp med att finna information då det behövs (Tedd & Large 2005, s.37).

Internet har också förändrat innebörden av begreppet var någonstans informationen kan placeras. Det är inte längre så noga var informationen finns, nu är det istället viktigare att ha förmågan att få fram den på ett effektivt sätt (Lee 2002, s.21).

På 1970-talet stod begreppet informationskompetens för tekniska lösningar, men så är inte fallet i dag. Resultatet av utvecklingen inom informations och kommunikationsteknologin har försett oss alla med ett mer avancerat informationsutbud. Därför måste eleverna få utbildning i den inlärningsprocess som ett livslångt lärande och kritiskt tänkande har för betydelsen av dagens informationskompetens (Bruce, 2002, s.8).

Bruce framhåller, såsom även Hell och Ögland gjorde i tidigare avsnitt, att det behövs ett samarbete över våra olika yrkesroller för att verksamheten ska utvecklas. Det är dessutom viktigt att vi delar på ansvaret. Det gäller såväl studenter, yrkesarbetande som ledare (Ibid. s.15).

Betydelsen av ansvar, delaktighet, samarbete och ledarens roll samt vikten av hur en verksamhet kan presenteras diskuteras i nästa avsnitt, Kommunikation och marknadsföring.

4.3 Kommunikation och marknadsföring

I boken *Organizing knowledge* skriver Rowley och Farrow att det är informationen och kunskapen som är kärnan i både samhälle och organisation, men att den behöver struktureras och organiseras för att bli användbar. Ett begrepp som Rowley och Farrow tar upp är knowledge management (KM). De menar att KM handlar om att skapa en organisation där den subjektiva egenupplevda kunskapen får större utrymme och möjlighet till att bli en objektivt användbar kunskap. Ett exempel på detta kan vara yrkeserfarenheten hos en anställd eller att alla delar i informationsprocessen berörs, allt från att hantera och bearbeta informationen och kunskap till att underlätta spridningen av den samma. De säger också att organisationers tekniska tillgångar bör uppskattas, såsom licenser för olika typer av databaser och välgjorda kataloger, eftersom de underlättar spridningen av information till andra. Målsättningen är att förbättra villkoren för bildning och kunskap och att detta ska ge effektiva och användbara kompetenser för organisationens utveckling. (2000, s.15f)

Deras bok har jag stött på tidigare under utbildningen. När jag nu läser den igen funderar jag på vilken betydelse denna text har för en skolbiblioteksverksamhet. Tankarna leder vidare till begreppet marknadsföring av samma verksamhet och hur den skulle kunna se ut samt skolbibliotekariens yrkesroll. För att jag ska kunna exemplifiera dessa resonemang och kunna bryta ner dem till ett mera verklighetsförankrat perspektiv inom ramen för min uppsats, behöver jag ta del av ytterligare forskning. Även om denna forskning rör sig inom olika organisationer, även utanför biblioteks- och skolvärlden, finns det tankegångar som jag menar går att överföra till andra verksamheter och samtidigt föras ner till en ibland mycket liten skolbiblioteksverksamhet.

Biblioteket har under lång tid haft en viktig och självklar del i samhällsbilden. Men nu ifrågasätts den allt oftare av såväl allmänhet som politiker och skolledare. Om inget görs, menar Helinsky i boken *Marknadsföring av Bibliotek*, finns risken att biblioteket inte kommer att stå sig i konkurrensen med det ständigt ökande informationsutbudet. För även om det redan nu görs en del marknadsförande ansträngningar på biblioteken runt om i Sverige menar Helinsky att förståelsen för bibliotekets verksamhet behöver bli bättre för dem som är mindre insatta i den (Helinsky 2006, s.7, 10f).

Helinsky anser vidare att bibliotekarierna behövs mer än någonsin i dagens allt mer komplicerade informationssamhälle och att det därför är viktigt att de framställer sin verksamhet på ett bra sätt och är medvetna om vikten av att nå ut med sitt budskap. Även om bibliotekarierna själva tycker att de har ett viktigt jobb och gör en meningsfull insats är det inte alltid självklart för andra vad bibliotekarien gör eller vad ett bibliotek kan bidra med (ibid. s.12f, 57).

För att ett budskap ska nå målgruppen är det viktigt att noga anpassa detta budskap efter verksamheten men också att sträva efter att nå nya målgrupper. För att få en helhetsbild behöver olika delar ses över, såsom målsättning, samarbete och medier. Helinsky ger flera olika exempel på detta såsom bibliotekets inredning, tillgänglighet och bibliotekets aktiviteter. Dessa aktiviteter kan innebära allt från utställningar till tävlingar eller nya bibliotekstjänster. Det kan också innebära en ökad tillgång till media såsom mp3-spelare eller ljudböcker, utbildningar i informationssökning eller läxhjälp. Slutligen kan bibliotekarien också marknadsföra sin verksamhet genom att göra mötesplatser för olika grupper och lägga ut nyheter på blogg och webbplatser, skicka e-post till ny personal med information om verksamheten eller skriva i skoltidningen (ibid. s.60-68).

För att den så kallade externa marknadsföringen till låntagare, lärare med flera ska lyckas krävs att den så kallade interna marknadsföringen t ex till skolläda och politiker fungerar så att de berörda parterna förstår varandra. Även om det kan vara svårare att bedriva marknadsföring och beskriva sin verksamhet inför sina chefer är det viktigt och det kan leda till ett bättre stöd för verksamheten (ibid. s.50).

På stora arbetsplatser där det kan vara svårare att veta vad andra gör, där är det betydelsefullt att ha bra kommunikationsmöjligheter med exempelvis intranät för att på så vis lättare kunna kommunicera med varandra och ledningen. Dessa måste dock också användas och enligt Helinsky syns det på vår verksamhet utåt ifall vi inte trivs med våra interna rutiner inom organisationen (ibid. s.56f).

Helinsky menar emellertid att det än så länge fokuserats för mycket på att få teknologin att praktiskt fungera och att vi därför också tror att alla tar till sig den information som fås via nätet. Det visar sig dock inte vara fallet utan de flesta väljer att läsa information i pappersform (ibid. s.72f).

Detta är något som också Widén-Wulff reflekterat över i sin forskning kring försäkringsbolag. Hon menar att investeringen på IT-utrustning bara är en del av en fungerande informationsverksamhet, istället behöver den introduceras och byggas upp på grundliga hörnstenar. Det är först när vi använder informationen vi når på ett effektivt sätt som den kan utnyttjas av förbättrad teknik (Widén-Wulff 2005, s.31).

Vid ett stort tjänsteföretag har Orlikowski studerat utvecklingen och användningen av ett nytt datorprogramverktyg och vilken betydelse detta hade för ett utökat socialt samspel inom organisationen (Orlikowski 1992, s.362).

Precis som Helinsky och Widén-Wulff framförde i sina forskningsresultat menar Orlikowski att det är installationen av tekniken och att säkerhetsställa driften av nya program som ofta prioriteras. I detta fall kom utbildningen av personalen i skymundan, eftersom just fokus låg på installationen. Personalens utbildning blev till självstudier samt en fyra timmar lång klassrumsundervisning av lokal IT-personal som fokuserade på programmets tekniska funktion (ibid. s.365).

Hennes undersökning visar att både organisationens struktur och personalens attityder och inställningar till datorteknik i allmänhet och hur man i företaget ser på varandra spelar en betydande roll för hur den nya tekniken tas emot och används (ibid. s.367).

På samma sätt som Helinsky tidigare i kapitlet resonerar kring vikten av hur den interna förståelsen påverkar vårt externa arbete och kommunikationen mellan oss, resonerar Orlikowski nu kring följderna av när medarbetarna inom en organisation inte är vana vid samarbete eller om detta inte särskilt uppmuntras av ledningen. Där kommer sannolikt en teknisk nyhet att användas som ett enskilt hjälpmedel och inte för att utveckla grupper gemensamma mål. Om det däremot finns ett stöd för samarbete inom den dagliga strukturen kan det nya mediet fungera på ett mera utvecklande sätt för både enskild och grupp. En av anledningarna till att det inte används på ett mera samverkande sätt uppges vara brist på tid. Tid för att sätta sig in i de möjligheter som finns (ibid. s.368).

Bibliotekarierollen blir således allt mer tekniskt fokuserad. Det bidrar till att det blir allt viktigare att finnas till hands för och träffa användaren, ibland än viktigare än den service som den datoriserade världen kan erbjuda. Det gäller att bibliotekarien kan motivera andra kostnader än elektronisk utgivning såsom exempelvis personalutbildning. Genom att använda statistiken till både den interna och den externa marknadsföringen kan organisationerna runt biblioteket att framstå som duktiga och det menar Helinsky även kan vara till gagn för bibliotekets verksamhet. Marknadsföring av bibliotek behövs mer än någonsin och det leder verksamheten framåt. Den gör också att

bibliotekarien blir tvungen att lyssna till och tyda användarnas samt samhällets signaler och behov (Helinsky, s.72ff, 76).

På samma sätt framhåller Widén-Wulff i sin forskning att bra resultat uppnås inom de organisationer där kommunikationen anses vara viktig och där det finns möjligheter för en bra dialog. Dessa organisationer kan lättare anpassa sig till olika förutsättningar eftersom de ser möjligheter till lösningar och kommunicerar under utvecklingen. Ett företags lönsamhet beror på marknaden, lagförändringar och konkurrenternas insatser. Det är viktigt att ha en intern verksamhet med hög kunskapsnivå och effektiva informationssystem och datasystem för att uppnå verksamhetens mål. Dagens organisationer behöver satsa på en informationskultur som håller samman gruppen och där alla känner sig delaktiga i processen (Widén-Wulff 2005, 40ff).

Jag sammanfattar avsnittets resonemang med förståelsen för att värdesätta och uppskatta det lilla, såsom förmågan att kommunicera och se möjligheterna med dem vi är. För att det vi redan har och har kunskap om, sedan ska kunna utvecklas i det stora kanske då med hjälp av nya tekniska förutsättningar. Vilket också var det som Rowley och Farrow talade om i sin text som startade detta avsnitt.

I nästa kapitel ska jag se om FreeLib kan knytas till den tidigare forskningen.

5. FREELIB: DEN TEKNISKA MÖJLIGGÖRAREN?

Axiell är ett företag som säger sig ha visionen av att vara en hörnsten för de moderna biblioteken i Skandinavien. De har som uppdrag att utveckla och erbjuda digitala biblioteks tjänster. En av dessa tjänster är det webbaserade bibliotekssystemet FreeLib som uppkom 2005 av Axiell Bibliotek AB. FreeLib är enligt Axiell såväl ett webbaserat redskap som ett pedagogiskt verktyg för skolbibliotek och skolor. Axiell installerar FreeLib på kommunbibliotekets server som sedan kopplas samman med bibliotekssystemet BOOK-IT eller LIBRA och därmed utnyttjas ett redan inköpt system mer.

Det här betyder att skolbiblioteken är kopplade till kommunbibliotekets server och får gemensamma katalogposter och tillgång till tjänster som statistik, rapporter och databaser, men är även sammanlänkade med varandra. Axiell menar att tanken med FreeLib är att det kan stärka bibliotekets roll som centrum för information och digital kompetens och underlätta samarbetet mellan kommunens bibliotek och skolbiblioteken. Utöver kravet på Internetuppkoppling krävs en personlig inloggning, sedan går det att nå FreeLib oavsett om du befinner dig hemma eller i skolan. Det gör att du som användare själv kan vara aktiv i ditt skolbibliotek.

FreeLib är avgränsat i två olika delar, en personaldel respektive en elevdel som ger tillträde till olika typer av utbud. I personaldelen går det att söka information, sköta utlån samt återlämning och eventuella påminnelser. Men det går också att hämta katalogposter samt utforma elevdelen. Denna elevdel kan anpassas så att den uppfyller de behov som den aktuella skolans elever har. Här kan också eleverna få tips om var någonstans böcker och annat material är placerat. De kan dessutom söka information i olika databaser, läsa boktips, få uppgifter om och sköta sina egna lån. Det är inte bara skönlitteratur som kan vara inlagt i systemet, utan allt material såsom läromedel och annat pedagogiskt material eller hjälpmedel kan göras sökbart och mer överskådligt.

Vidare menar Axiell att FreeLib ska ses som ett pedagogiskt verktyg som stimulerar läsutvecklingen och underlättar elevernas informationssökning. För pedagogen kan FreeLib vara till hjälp i arbetet med att hitta material för undervisningen och underlätta samarbetet med andra skolor. Genom att skolorna bistår och lånar material från varandra kan skolornas samlade resurser utnyttjas bättre. Det kan också skapa ordning i mediebeståndet samt hjälpa till med att marknadsföra verksamheten. I april 2010 är det enligt Axiells hemsida 65 kommuner i landet som har valt att arbeta med FreeLib och flertalet av dem har kopplats till BOOK IT. (Axiell- FreeLib)

Jag avslutar detta kapitel med ett citat ur en reklam för FreeLib från Axiell i BBL biblioteksbladet 03:2009. Reklamen betonar vikten av att se skolbiblioteket som en funktion (liksom också Ögland gjorde i kapitel 4.1). Reklamen lovar att skolbiblioteket som aktivt pedagogiskt centrum med hjälp av ett modernt, digitalt och pedagogiskt redskap som FreeLib kan medverka till att läroplanens mål uppfylls och underlättar samarbete över såväl yrkesgränser som skolgränser.

Samarbete uppfyller målen – med FreeLib!

Vi går en spännande framtid till mötes- skolbiblioteket skrivs med största sannolikhet in i skollagen! Detta, i kombination med biblioteksplanernas direktiv, gör FreeLib till ett oslagbart verktyg för samverkansmöjligheter. Ett modernt skolbibliotek är ett instrument för skolutveckling. Det kan vara både skolans hjärna och hjärta - ett pedagogiskt centrum som genomsyrar skolans arbete.

(BBL, Biblioteksbladet 03:2009 s.40)

6. LAGAR OCH STYRDOKUMENT FÖR SKOLBIBLIOTEKET

I det här kapitlet tar jag upp de aktuella lagar och styrdokument som gäller för skolbiblioteket. Därefter redogör jag också för vad som skrivs om skolbiblioteket i den nya skollagen som eventuellt träder i kraft 2011.

6.1 Bibliotekslagen

Sverige fick en bibliotekslag 1 januari, 1997 och i den handlar dessa tre nedan redovisade paragrafer om skolbiblioteket.

§ 5. Inom grund- och gymnasieskolan ska det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt tillgodose dem med material för utbildningen.

§ 8. Folk och skolbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt människor med funktionsnedsättning, har utländskbakgrund eller andra minoriteter. Detta genom att erbjuda litteratur som är anpassad dem efter behov och språk.

§ 9. Folk- och skolbibliotek ska särskilt uppmärksamma barn och ungdomars språkutveckling och stimulera till läsning, genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov.

(Bibliotekslagen 1 996:1596)

6.2 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94

En läroplan är en förordning som utfärdas av regeringen och som skolorna ska följa. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, gäller för den obligatoriska skolan, förskoleklassen och fritidsverksamheten. Den beskriver verksamhetens värdegrund och uppdrag, mål och riktlinjer och innehåller såväl strävansmål som uppnåendemål. Den innehåller dock inte mer än nedanstående utdrag som beskriver skolbibliotekens mål och värde.

[SKOLFS 1 994:1] 2.8 ”Rektor har ansvar för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t ex bibliotek, datorer och andra hjälpmedel”.

6.3 Nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet

Dagens skollag [1 985:1100] hänvisar till bibliotekslagen när det gäller skolbiblioteket. Nu har dagens regering lagt ett förslag till att få genomföra en ny skollag där också skolbiblioteket finns med och som i så fall träder i kraft 1 juli, 2011 (Prop.2009/10:165). Regeringen menar att den nya skollagen är både förenklad och förtydligad och får en bättre struktur som är anpassad till dagens mer målstyrda skolsystem och att lagen ska gälla för samtliga skolformer och såväl kommunala som fristående skolor. Däremot nämner inte lagförslaget något om vikten av personal för skolbibliotekets verksamhet.

Det nya för skolbibliotekets vidkommande, om lagen träder i kraft:

I kapitel 2 *Huvudmän och ansvarsfördelning*, mm under rubriken *Lokaler och utrustning* i § 35 och § 36 står att det i skolan ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att utbildningens syfte ska kunna fullföljas samt att alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek. Det gäller även elever i fristående skolor, särskolor, sameskolor och specialskolor. (Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet)

6.4 UNESCOs Skolbiblioteksmanifest 2000

FN har ett organ för utbildning, vetenskap och kultur, UNESCO. Tillsammans med International Federation of Library Association and Institutions (IFLA) har de utarbetat *UNESCO 2000 skolbiblioteksmanifest: Skolbibliotekens roll i undervisning och lärande för alla*. De skriver att en orsak till att skolbiblioteket inte fått möjlighet till att utvecklas såsom folkbiblioteken har gjort, delvis kan bero på att det saknats väl förankrade värderingar och skolbibliotekets oklara roll mellan bokförmedling eller pedagogisk resurs. Skolbiblioteksmanifestet står fast vid att det behövs personal i skolbiblioteket samt att olika typer av informationskällor såväl digitala som tryckta hör hemma i skolbiblioteket. Skolbibliotekens mediebestånd och lokaler behöver också ses över och blir mer inbjudande. (UNESCO 2000- skolbiblioteksmanifestet)

Riktlinjerna i manifestet har utvecklats av människor från ett flertal länder vilkas regeringar uppmanas att, utefter de behov som finns, göra det möjligt för att förverkliga och tillgodose skolornas behov (IFLA/UNESCO: s riktlinjer för skolbibliotek, s.3.) En biblioteksplan bör fungera för skolan som helhet det vill säga skolämnen, pedagogiska metoder, elevers behov och personalens behov. Likaså bör planen utformas av såväl skolbibliotekarier som pedagoger och ledningspersonal. För att ett skolbibliotek ska vara effektivt är helheten av verksamhetens alla delar viktiga. Dessa delar är enligt manifestet budget, lokalen, organisation, bemanning, användning och marknadsföring. Målen som är uppställda för verksamheten ska årligen kunna följas upp och kontrolleras (ibid. s.4ff).

I skolbibliotekets budget ska det finnas utrymme för inköp av böcker och annat material exempelvis licenskostnader och IT-utrustning men också till administrativt material och till marknadsföringsaktiviteter. Lokalen spelar en väsentlig roll för vilken betydelse verksamheten får för skolans undervisning och hur väl den kommer att utnyttjas. Skolbiblioteket bör vara flexibelt och anpassningsbart men lokalen bör vara utformad utefter människors särskilda behov, centralt placerad, ha plats för flera olika typer av media samt arbetsplatser, utställningsmöjligheter och personalutrymmen (ibid. s.7ff). Manifestet beskriver skolbibliotekarien som en fackutbildad bibliotekarie med ytterligare pedagogisk utbildning som tillsammans med pedagogisk personal och skolans ledning arbetar för att verksamhetens mål och uppdrag uppnås. Manifestet ser

personalsituationen på skolbiblioteken som mycket viktig för att en fungerande verksamhet ska komma till stånd. Skolbibliotekariens roll är, förutom de övergripande uppdrag som skolan har, att kunna utveckla och handleda lösningar för olika informationsbehov, läsintresse, media och kulturaktiviteter. För det arbetet behövs skolledningens stöd, acceptans och samarbete med kollegor och att skolbibliotekarien har god förmåga att kommunicera med eleverna (ibid. s.11f).

Även samarbetet med folkbiblioteket anses vara viktigt. Det kan gälla samarbete kring programaktiviteter och klassbesök men också samarbetet kring marknadsföring och samverkan av elektroniska tjänster och nätverk (ibid. s.14f). Skolbiblioteket och dess verksamhet måste marknadsföras aktivt så att betydelsen för skolans uppnående mål blir tydlig. Detta kan göras genom att skolbiblioteket marknadsför sina tjänster via sin hemsida och därifrån kan länka vidare till andra relevanta portaler och hemsidor. Skolbibliotekarien bör också informera om skolbibliotekets syfte och service för elever och föräldrar samt planera skyltning eller utställningar och samarbete med andra (ibid. s.19)

I detta kapitel visas återigen kopplingen mellan organisationerna bibliotek och skola samt vikten av ett samarbete dem emellan. Uttryckligen påtalas också vikten av tillgång till olika typer av medier samt lyhördhet för användarnas olika behov. Dagens regering menar att en ny skollag, där också kravet på ett skolbibliotek ingår, kan göra att verksamheten bättre anpassas till skolans mål och minskar risken för att vissa skolor väljer att inte ha ett eget skolbibliotek. Däremot säger inte det nya lagförslaget något om personalens betydelse för verksamheten. När vi tar del av UNESCOs skolbiblioteksmanifest poängteras skolbibliotekariens pedagogiska roll för verksamheten och vikten av samarbete över yrkesgränserna, vilket också tidigare forskning i kapitel fyra samt målet med FreeLib i kapitel fem gjorde. UNESCO framhåller också betydelsen för verksamheten genom marknadsföring och ledningens stöd.

7. METOD, URVAL OCH INTERVJUGUIDE

7.1 Val av metod

Valet av metod hänger samman med vad som ska undersökas i studien och hur frågeställningen lyder. En kvantitativ metod hjälper forskaren att nå generella resultat som går att kontrollera. En sådan studie måste också kunna göras igen, för att se om resultaten har förändrats något. En studie med kvalitativ metod avser däremot att ge en djupare förståelse av fenomen eller människors åsikter och erfarenheter om något. Antalet som undersöks är oftast färre vid en kvalitativ studie vilket betyder att det inte går att dra generella slutsatser om resultatet. Resultaten kan dock visa på tendenser i samhället, eller ge den kunskap som behövs för att kritisera eller utveckla tidigare teorier och studier. Den kvalitativa forskningen utgår ifrån uppfattningen av att vi förstår verkligheten genom ett visst perspektiv men att det behövs flera olika perspektiv för att nå en djupare förståelse. Därför kan det vara en fördel att kombinera olika metoder som ger en mer tydlig och varierande bild av problemet (Sveningsson 2003, s.65ff).

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod och be några skolbibliotekarier delta i en studie genom telefonintervju, kontakt via Skype eller e-postenkät, eftersom dessa kan ge mig information om deras åsikter om såväl funktion, samarbete som utveckling inom skolbiblioteksverksamheten. Undersökningen för min studie är semistrukturerad (halvstrukturerad) det finns således en intervjuguide med några öppna frågor kring områden som ska beröras men där frågorna inte behöver ställas i en viss ordning. Personen har stor frihet att utforma sina svar, vilket kan leda fram till att nya frågor ställs (Sveningsson 2003, s.84f).

Enkäter besvarar frågor skriftligen medan intervjuer vanligen utförs genom att du träffar personen vid intervjutillfället. Sveningsson (2003) och Repstad (2007) menar att det numera är möjligt att intervjuer sker genom telefon eller via Internet. Det finns dock kritik mot att utföra intervjuer via Internet eller telefon eftersom det då anses att man förlorar information och icke verbala budskap, såsom ansiktsuttryck, som en intervju ansikte mot ansikte ger. Vilket också Repstad påpekar i sin bok *Närhet och distans*. Han menar att e-post är mer informellt än brev men mer formellt än muntligt samtal, men tycker att en kombination mellan de olika metoderna går bra (Repstad 2007, s.108f).

Fördelarna med att använda Internet vid dessa tillfällen kan vara att personen har möjlighet att formulera sig samt att det kan ske när personen har tid och orden dokumenteras direkt. Den känsla av anonymitet som finns via Internet kan göra att intervjupersonen vågar öppna sig mera. Kostnaderna kan också bli mindre när vi når personer oavsett var de befinner sig. Nackdelarna kan vara personens förmåga att skriva och uttrycka sig eller ovanan vid datorer. Likaså kan vi inte med säkerhet fastställa vem den intervjuade personen är eller att vi går miste om information eftersom ansiktsuttryck och tonfall uteblir (Sveningsson s.92, 94, 97,100).

Eftersom det är skolbibliotekarier vid digitala skolbibliotek som är intressanta för den här undersökningen och att de som yrkesgrupp vanligtvis har stor erfarenhet av att använda datorer i sitt arbete, har jag kommit fram till att det med fördel går att göra telefonintervjuer, intervju via Skype eller skriftligt enkät via e-post. De får välja den metod som passar dem bäst och jag menar att även distanserad intervju och enkätstudier i detta fall kan anses tillhöra det kvalitativa forskningsfältet för urvalsgruppen och det

ändamål som undersökningen avser. I uppsatsens analysdel kommer jag inte att göra någon skillnad mellan dem oavsett om det avser svar via telefonintervju, skype eller text i ett enkätsvar. Dessutom kan de var för sig kompletteras med telefon, Skype eller e-postkontakt när någon av parterna har något att tillägga eller fråga om.

7.2 SWOT-analys

För att analysera mitt material använder jag mig av en modell kallad SWOT utformad av Philip Kotler, amerikansk professor och expert inom marknadsföring samt författare till kurslitteratur inom området. SWOT står för S= strengths, W= weaknesses, O=opportunities, T= threats (ne.se).

Det är en analysmetod som ger en bra överskådlighet och är användbar för biblioteksverksamhet (Helinsky 2006, s.33).

Metoden går ut på att föra in resultaten in i en modell med fyra rutor. Först görs en analys av något på den interna mikronivå hos ett företag som visar det aktuella läget och det undersöktas styrkor och svagheter. Det ska också göras en analys i ett utifrån perspektiv, extern makronivå, genom att läsa av de möjligheter och hot som går att se i tendenser och utvecklingar utanför det undersökta och som kan påverka den aktuella interna utgångsläget. När analysen är klar går det att genom resultatet göra en plan för vidareutveckling över vilka tjänster som ska föras fram, till vilken grupp och inom vilken tidsram, genom marknadsföring, målformuleringar och arbetsplaner (Schnoor 2006, s.40f).

I uppsatsen har SWOT- modellen anpassats till mitt syfte och frågeställning kring skolbibliotekets digitala skolbibliotekssystem. Jag kommer att göra två analyser. I den första analysen presenteras skolbibliotekariernas åsikter. I den andra analysen presenteras det samlade underlaget för uppsatsen. De två översta rutorna inom den interna mikronivån kallas i mina två analyser för styrkor och svagheter. De visar det aktuella läget. De två nedre rutorna inom den externa makronivån kallas för möjligheter och hot och där presenteras analysens framtidsbild av skolbibliotekets verksamhet och ger dessutom en samlad bild av skolbibliotekets sammansatta situation (se kapitel för resultat och analys).

7.3 Urval och genomförande

I det här avsnittet redogör jag först för mitt tillvägagångssätt för urvalet av vilka skolbibliotek som kontaktas till undersökningen, därefter hur själva studien genomfördes.

I april 2010 är det enligt hemsidan 65 kommuner som har anslutit sina skolbibliotek till FreeLib. Jag väljer att studera de grundskolors skolbibliotek som har kopplats samman med FreeLib och bibliotekssystemet BOOK-IT eftersom de är något fler än de som kopplats samman med FreeLib och bibliotekssystemet LIBRA. (Axiell- FreeLib)

De kommuner som nyligen har anslutit sig till FreeLib väljs bort, eftersom jag antar att skolbibliotekarierna jag vill nå behöver ha använt sig av systemet en tid för att få en

uppfattning av det. Det gör att jag har 42 olika kommuner att kontakta skolbibliotekarier i, genom att söka uppgifter till dem från respektive skolas hemsida. Min förhoppning är att det kan leda till att minst fem intervjuer eller enkäter genomförs, vid ett mindre antal blir det svårt att dra några slutsatser alls.

Jag fick dock problem ganska omgående eftersom kontaktuppgifterna till skolbibliotekets verksamhet är mycket bristfällig på skolornas hemsidor. Likaså var det svårt att sprida intervjuerna så att det inte blev flera skolbibliotekarier från en och samma kommun. Så småningom fick jag också ändra mitt urvalsförfarande till att söka skolbibliotekarier som använder FreeLib grundat på såväl BOOKIT som LIBRA. Att ändra urvalet till att istället göra det möjligt att välja skolbibliotekarier från alla de 65 kommunerna har däremot inte haft någon betydelse för uppsatsen eftersom frågorna berör FreeLib i stort, samarbetet med annan personal samt utveckling av verksamheten, inte de skillnader som kan finnas mellan de båda grundläggande systemen. I stället anser jag att det kan vara till fördel för uppsatsen och göra den mer allmängiltig för FreeLib som ett system åt ett webbaserat skolbibliotek.

Tillslut blev det en lista med 30 skolor och kontaktuppgifter till skolbibliotekarierna på dessa. Härefter skickade jag informationsbrev via e-post till dessa skolbibliotekarier. I brevet presenterade jag mig själv och mitt syfte med studien, bifogade intervjuguiden samt att jag garanterade dem att allt material skulle behandlas konfidentiellt. Detta gav skolbibliotekarierna möjlighet till att avböja deltagande men det gav dem också tillfälle till att fundera och formulera sig kring de frågeställningar som presenterades. Dessutom kunde de meddela mig på vilket sätt de önskade delta.

De tre olika alternativ som gavs var:

- Intervju via telefon
- Intervju via Internet genom programmet Skype, med samtal som i telefon eller i ett videosamtal med hjälp av mikrofon och webbkamera.
- Enkät via e-post.

Anledningen till att jag valde att inte träffa skolbibliotekarierna personligen, var att det inom mina närbelägna kommuner endast fanns en kommun som använder sig av FreeLib. Om skolbibliotekarierna kommit från en och samma kommun men från olika skolor tror jag att det hade gett uppsatsen en alltför snäv bild. Samtidigt hade jag varken tid eller möjlighet att resa till skolor i andra kommuner runt om i Sverige av såväl praktiska som ekonomiska skäl. När jag istället använde mig av Internet och telefon kunde jag nå skolbibliotekarier som jag annars skulle ha haft svårt att nå.

Hur många skolbibliotekarier som slutligen deltog, en sammanfattning och resultat av deras åsikter presenteras i kapitel 8, Resultat och analys.

7.4 Intervjuguide

Frågorna i min intervjuguide är få men däremot mer omfångsrika och avses beröra de inriktningar i ämnet som min frågeställning avser. Det vill säga hur en skolbibliotekarie upplever sin arbetssituation, när det gäller befattning, arbetstid och värde för skolans verksamhet. Samt om skolbibliotekarien tycker att FreeLib och det webbaserade bibliotekssystemet har bidragit till en förändring av dessa sedan det infördes eller om FreeLib överhuvudtaget har någon möjlighet att göra det.

Här presenterar jag min intervjuguide, resultaten presenteras i kapitel 8 resultat och analys:

1. Beskriv ditt uppdrag när det gäller din befattning, utbildning och arbetstid i skolbiblioteket och om det har förändrats sedan FreeLib infördes.
2. Hur tycker du att FreeLib fungerar för verksamheten i stort? Vad är bättre och vad är sämre?
3. Vilken betydelse har FreeLib och det webbaserade skolbiblioteket haft för dig när det gäller ditt samarbete med andra yrkesgrupper eller skolbibliotekarier på andra skolor?
4. Hur ser du på teorin om FreeLib som ett verktyg som kan bidra till att skolbiblioteket blir en mer utbyggd och accepterad pedagogisk och professionell verksamhet inom skolan?

8. RESULTAT OCH ANALYS

I det här kapitlet ska jag först redovisa mitt intervju- och enkätmaterial. Därefter analyserar och tolkar jag det som framkommit av det samlade underlaget för uppsatsen. Till min hjälp använder jag mig av en analysmodell kallad SWOT som jag också har anpassat till uppsatsens syfte och frågeställning.

8.1 Svar av intervjuer och enkäter

I det här avsnittet presenteras resultatet av mina sex intervjuer och enkäter. För att garantera de deltagande skolbibliotekarierna anonymitet i materialet döper jag om dem till en enskild bokstav i min presentation. Intervjuerna och enkäterna genomfördes under perioden 26 april till 19 maj, 2010. Tre personer valde att göra en e-post enkät och tre personer valde telefonintervju. Ingen valde intervju via Skype. Det framkommer inte i svaren om vem som har deltagit i vilket.

I samband med enkäterna ställdes en del följdfrågor via e-post. Vid telefonintervjuerna har det inte förekommit någon mer kontakt utöver själva intervjun och det inledande samtalet för bokning av intervjutid. Jag har under intervjutillfällena också berört frågorna utefter den ordning som fallit sig naturligt och intervjun har mer fungerat som ett samtal runt dessa frågor. En anledning till att det har varit möjligt är att skolbibliotekarierna har haft intervjuguiden och kunnat förbereda sig på dem eftersom de bifogades med min inbjudan. Här redovisar jag svaren person för person därefter sammanfattar och reflekterar jag kring dem.

A: Den intervjuade är utbildad bibliotekarie och arbetar heltid i skolbiblioteket på en 6-9 skola. Åtta timmar av tjänsten är reserverad till att hjälpa elever med läxläsning, under en viss schemalagd tid, om eleverna är i behov av det.

A tycker att det är bättre med FreeLib än inget system alls eftersom det är omöjligt att bedriva någon skolbiblioteksverksamhet utan ett bibliotekssystem. Dessutom hanterar FreeLib låntagarna på ett bra sätt. Däremot upplever *A* att sökmöjligheterna i FreeLib haft sina begränsningar eftersom det inte gått att avgränsa sökningen mer utan att gå in i OPAC som *A* inte heller tycker är helt tillfredsställande. *A* tycker det är dumt att det inte går att kunna gå direkt till informationen av ett exemplar från positionen återlämning eller positionen katalogsökning. *A* menar att det heller inte går att ändra en hylluppställning på ett exemplar utan att först gallra det.

När det gäller såväl projekt eller annan skolverksamhet skulle *A* ha genomfört dessa på samma sätt även utan FreeLib. Likaså anser *A* att FreeLib och ett webbaserat skolbibliotek inte har betytt någonting för samarbetet med andra yrkesgrupper. När det gäller FreeLibs möjligheter till utvecklingen av skolbibliotekets pedagogiska roll anser *A* att den är helt överflödigt, men tillägger att systemet ändå kan betyda en del för skapandet av ett skolbibliotek. *A* tror att sin till viss del pessimistiska inställning beror på att *A* är den enda utbildade skolbibliotekarien på deras biblioteksträffar och att de andra mer nöjda eftersom de kanske inte använt sig av andra bibliotekssystem och har något att jämföra med.

B: Är lärare och arbetar även som lärarbibliotekarie 6,5 timmar i veckan på en f-6 skola. *B* är sällan med när eleverna är i skolbiblioteket utan arbetsuppgifterna består av inköp av litteratur, skötsel av biblioteket och att ibland medverka vid läsfrämjande aktiviteter. Till sin hjälp för att hålla ordning i biblioteket har *B* också några elever som är bokvårdar. *B* tycker att FreeLibsystemet är smidigt och oftast fungerar bra. Ibland blir

det dock problem när klassläraren inte ser efter ordentligt på skärmen så att lånen blir registrerade. Detta gör att boken inte finns på hyllan som katalogen säger, samtidigt som ingen vet var den är. Eleverna har ingen möjlighet att låna eller logga in själva i biblioteket utan det gör klassläraren. Därför kan eleverna inte låna när de vill, i varje fall inte om lånen ska registreras. *B* upplever inte att det skett någon direkt förändring av verksamheten, än från det tidigare lokala biblioteksdatasystemet, sedan FreeLib infördes 2008.

På träffarna som skolbibliotekarierna har 2-3 gånger per termin delar de med sig av boktips och dylikt men de har inte skapat något forum via FreeLib och inte lånar material av varandra. *B* har inte ansett sig ha haft utrymme i tjänsten för att utforma skolans inloggningssida till FreeLib med bok eller länktips utan använder systemet endast som en sökkatalog och ett utlåningsverktyg. Det betyder också att *B* inte ser FreeLib som ett redskap som än så länge påverkat samarbetet med andra yrkesgrupper eller gjort skolbiblioteket mer profilerat.

C: Är utbildad bibliotekarie och arbetar heltid på en F-9 skola, tiden är delad mellan bibliotek och IT-ansvar. Det har inte blivit någon förändring i detta avseende sedan FreeLib infördes. Skolbiblioteket är öppet varje dag och *C* är alltid där när eleverna lånar, både med klassen eller individuellt. Skolbibliotekarien arbetar även med undervisning i informationssökning. *C* upplever att det är ett bra samarbete med de andra skolbibliotekarierna i kommunen och tillsammans har de byggt upp en verksamhet där de gärna lånar material från varandra som sedan skickas med internposten. Ända från starten med FreeLib för några år sedan har det varit en hel del problem med systemet. Främst har problemen gällt svårigheten med att se vad som finns att låna från andra skolor, samt att det inte heller finns något stöd i FreeLib för att se vad som är beställt respektive skickat från andra skolor.

Just nu används FreeLib som en katalog och ett verktyg för skolbibliotekarien. Men funderingar kring att låta eleverna bli mer delaktiga finns. Än så länge lånar eleverna inte själva och har ingen egen pinkod, därför har de heller ingen möjlighet att komma in i FreeLib hemifrån. Inte heller länkar eller information angående biblioteksverksamheten har något forum via FreeLib. Till detta används ett annat redan inarbetat system på skolan som anses vara lättare att använda. När det gäller samarbetet med skolans lärare försöker *C* att bli mer delaktig men uppger att det är svårt trots att *C* är med i ett arbetslag. Det är en bra stämning men samarbetet sker på så vis att bibliotekarien blir kontaktad i efterhand för att exempelvis ge lärarna de böcker eller den information som behövs, *C* bli inte kontaktad i inledningsskedet eller i processen inför t ex ett temaarbete. Eftersom FreeLib idag används som ett verktyg för skolbibliotekarien, ser *C* inte att det har eller har haft någon som helst betydelse för skolbibliotekarien när det gäller samverkan eller utvecklingen av den pedagogiska verksamheten av skolbiblioteket

D: Arbetar heltid på en mellanstor 6-9 skola och biblioteket är öppet under hela skoldagen. Tjänsten som skolbibliotekarie togs bort ur kommunen för länge sedan och nu löser skolorna istället det behovet lokalt. *D* har ingen formell utbildning för arbetet som är en projektanställning. Utöver arbetet i skolbiblioteket står *D* för vikarieanskaffningen för de fyra arbetslagen och vikarierar själv som lärare när behovet uppstår. Att arbeta som lärarvikarie upplever *D* som positivt för på detta sätt kommer *D* in i de olika arbetslagen och får reda på vad som är på gång och kan samtidigt berätta vad skolbiblioteket har att bidra med. Bredvid skolbiblioteket finns en datasal där *D* också kan ge stöd för elevernas informationsökning. Innan skolan skaffade FreeLib fanns ett annat datorbaserat bibliotekssystem men *D* anser att det var mera svårarbetat och FreeLib har dessutom bättre och mer utvecklade sökmöjligheter. *D* tycker också att

gemenskapen och samarbetet med övriga skolbibliotekarier har ökat. De skickar e-post till varandra om de vill låna böcker som sedan skickas med internposten. Utöver datorkontakten träffas de 2 gånger per läsår. Genom FreeLib har *D* fått bättre kontroll på böckernas omsättning och vad som ska köpas in. Det är *D* som sköter utlånen, eleverna har än så länge ingen möjlighet att låna själva inte heller har de någon egen pinkod för att kunna logga in hemifrån. Lärarna har inte heller behörighet till att ta del av FreeLib. Lärarna har sagt till *D* att det är bra för att säkra ordningen i skolbiblioteket. *D* har bett om att på skolans hemsida få inlagt länkar till kommunens bibliotek som ligger nära skolan och andra bra länkar, men denna önskan har ännu inte uppfyllts. När det gäller FreeLib som verktyg tror inte *D* att det i sig kan tillföra något i det pedagogiska syftet, möjligen då indirekt genom att det ger en bättre överblick över det allmänna bokbeståndet vilket kan vara bra inför olika teman.

E: Är utbildad bibliotekarie och arbetar heltid på en relativt stor 4-9 skola, tjänsten har inte förändrats sedan införandet av FreeLib. Eleverna har möjlighet att nå katalogen via både skolans och kommunens hemsida men likväl frågar de ändå oftast om hjälp för att få veta om boken är inne eller inte. *E* är mycket nöjd med hur FreeLib fungerar och tycker det är skönt att utlåningen sker via klasslistor så att eleverna slipper att ha lånekort. Men *E* använder inte FreeLib till att presentera andra länkar utan istället länkar *E* till FreeLib på andra hemsidor som eleverna når. Däremot har FreeLib betytt mycket för kontakten skolbiblioteken emellan eftersom de lånar mycket av varandra. *E* anser att de har en bit kvar med att få lärare och elever mer delaktiga i FreeLib. Istället litat de på att bibliotekarien tar hand om allt kring biblioteket. När det gäller frågan om FreeLib kan ses som ett redskap för att medverka till att göra skolbiblioteket en mera utbyggd verksamhet tror *E* att det kan vara ett sådant redskap som underlättar arbetet och tillgängligheten. Speciellt för de bibliotek som inte har så stor bemanning. Ändå ser *E* FreeLib som en databas och att skolbiblioteket som pedagogisk resurs istället beror på idéer och arbetssätt från människor som driver dessa annars kommer man ingen vart. Likaså kan det vara skillnad om skolbiblioteket går från en lokaldatorkatalog eller en kortkatalog och inte alls haft skolbiblioteket datoriserat. *E* tror också att det kan upplevas olika om du är bibliotekarie eller är lärare med biblioteksansvar och går från det ena till det andra systemet.

F: Är utbildad bibliotekarie och anställd 80 % som skolbibliotekarie på en högstadieskola. När *F* var nyanställd på skolan användes Bibliomatic som var ett stationärt bibliotekssystem, men ganska snart bytte de till FreeLib vilket *F* är glad över för det andra kändes nära på ålderdomligt. *F* tycker att FreeLib fungerar bra och att det är en oerhörd fördel att ha en webbaserad bibliotekskatalog eftersom allt som finns inlagt är sökbart, men ändå känns redskapet ganska trubbigt. Med det menar *F* att olika funktioner som förseningar inte tydligt syns och att det inte finns någon felstavningsmarginal. Det tror *F* kan bero på att kommunen inte betalar för alla funktioner i systemet ett exempel på det är att om du söker på en streckkod visas en hel titellista inte enbart rätt titel. Samarbetet fungerar bra med de skolbibliotek som har FreeLib, däremot fungerar det mycket sämre med de skolbibliotek i kommunen som inte är kopplade dit. Samarbetet med lärarna består i att ge dem service som t ex att se hur många exemplar det finns av en viss bok. På den fjärde frågan om FreeLibs möjlighet att bidra till skolbibliotekets pedagogiska utveckling svarar *F* att då måste kommunen betala för alla funktioner som finns med systemet. Det fungerar inte med den versionen som nu används men tillägger sedan att en ny skola planeras med ett nytt skolbibliotek och att det där finns tankar på att bygga ut med systemets alla möjligheter.

8.2 Sammanfattning av intervjuer och enkäter

De sex personer som deltog i min studie kommer från olika delar av Sverige. Detta har inte valts avsiktligt utan resulterades genom intresset till att medverka. Den bild som växer fram kan sägas representera skolbiblioteken i hela landet även om det inte är en totalstudie.

På första frågan som bad dem att berätta om sin befattning, utbildning och arbetstid i skolbiblioteket och om den har förändrats sedan FreeLib infördes. Där blev svaret att fyra av dem har bibliotekarieutbildning, en är lärare och en person har annan utbildning. Ingen av dem uppger att FreeLib har inneburit någon förändring när det gäller deras arbetstid. Fyra av dem arbetar heltid men tre av dessa även har andra sysslor än själva skolbiblioteket som att bedriva läxhjälp, vara vikarieanskaffare eller vikariera vid lärares sjukdom och vara IT-ansvarig. Läraren har däremot endast 6,5 timmar av sin tjänst i skolbiblioteket men deltar mer vid läsfrämjande aktiviteter. Två säger att de har undervisning i informationssökning med eleverna

Den andra frågan gällde hur skolbibliotekarierna tycker att FreeLib fungerade för verksamheten i stort och vad som var bättre respektive sämre med systemet. När det gällde själva redskapets funktion uppger tre att det förekommer en del tekniska svårigheter och begränsningar. En menar att det beror på erfarenheten med att arbeta med mer avancerade system, andra att FreeLibs brister ligger i själva utformningen av systemet eller att kommunen inte betalar för samtliga funktioner. Andra problem som kan uppstå är när en lärare inte uppmärksammar registreringen av boken. Det samma gäller vid återlämningen samt när systemet inte alls används och böcker försvinner utan att lånen registrerats, vilket är ett problem när varken läraren eller skolbibliotekarien är närvarande och kan hjälpa eleven med inloggningen. Bra saker som framkom med systemet var dels att det är smidigt, att FreeLib hanterar låntagarna på ett bra sätt och att det är bättre med FreeLib än ett lokalt bibliotekssystem eller inget system alls. För det är omöjligt att bedriva en skolbiblioteksverksamhet utan ett bibliotekssystem. Skolbibliotekarier som har erfarenheter av tidigare lokala system som upplevdes mer svårarbetat menar att FreeLib är bättre än det gamla systemet och har mer utvecklade sökmöjligheter. Slutligen tycker en att det är skönt att utlåningen sker via klasslistor så att eleverna slipper att ha lånekort.

Fråga tre som gällde samarbetet mellan yrkesgrupper där svarade fyra att det betydde mycket för samarbetet mellan skolbibliotekarier på andra skolor när de nu alltmer lånar böcker från varandra. Denna service har ökat genom FreeLib och blir möjlig genom att böckerna skickas med internposten. Två anser att FreeLib inte har betydtt någonting för samarbetet med andra yrkesgrupper. En tror att det kan bero på att personen är den enda utbildade bibliotekarien av kommunens skolbibliotekarier, en annan uppger inget skäl mer än att FreeLib anses vara en sökkatalog och ett utlåningsverktyg. När det gäller kontakten med skolans lärare anser en att det är bra att vikariera för då kommer skolbibliotekarien på ett naturligt sätt in i arbetet och kan påverka processen. Två blir kontaktade i efterhand för service och beställning av böcker när planeringen är klar. En av dem tycker att det är svårt att bli delaktig i den pedagogiska processen trots delaktighet i ett arbetslag. Andra åsikter var att det var svårt att få lärare att bli delaktiga i FreeLib som system.

Den fjärde och sista frågan gällde hur skolbibliotekarierna på de olika skolorna såg på teorin som Axiell enligt sin hemsida lyfter fram. Där FreeLib ska ses som ett pedagogiskt verktyg som kan bidra till att skolbiblioteket blir navet inom

skolverksamheten och vara till hjälp för såväl personal som elever i arbete, läsfrämjande och sökprocessen. Här svarade alla sex att de främst såg FreeLib som ett verktyg för skolbibliotekariens praktiska arbete och att det därför inte hade någon betydelse för den pedagogiska utvecklingen eller gjort skolbiblioteket mer profilerat. Några menade att det kanske kan betyda en del för skapandet av ett nytt skolbibliotek samt öka tillgängligheten och ge en bättre överblick av bokbestånd inför olika teman.

Avslutningsvis menade en av skolbibliotekarierna att FreeLib kan ha en större betydelse för ett mindre skolbibliotek som inte har så stor bemanning eller om skolbiblioteket går från en lokaldatorkatalog eller en kortkatalog. Samt att skolbiblioteket som pedagogisk resurs kräver personer som driver frågan och att det därför beror på idéer och arbetssätt. En säger att det krävs att kommunen satsar fullt ut och betalar för alla de funktioner som är möjliga med FreeLib annars blir det omöjligt.

8.3 Analys

För att analysera materialet har jag valt att använda mig av en modell kallad SWOT vilken jag presenterade i metodkapitlet. Denna modell har jag också anpassat till uppsatsens syfte och frågeställning.

Jag börjar med att presentera en analys som grundar sig på skolbibliotekariernas åsikter om FreeLib och hur det fungerar i praktiken. I rutorna för respektive styrkor och svagheter finns de uppgifter som anses vara aktuella i nuläget. I de båda övriga rutorna presenteras de åsikter som finns angående utvecklingens framtida möjligheter och hot. Därefter presenteras en analys som bygger på uppsatsens samlade underlag om skolbibliotekets komplexa situation. De båda rutorna styrkor och svagheter visar bilden av det aktuella läget. Medan rutorna möjligheter och hot visar den framtida bild som nuläget kan leda till. Genom dessa två olika analyser kommer verksamheten att kartläggas och utvärderas för att ge en bättre helhetsbild som inte bara visar vad det enskilda skolbiblioteket behöver börja arbeta med, utan hela den samlade bilden av vad skolbiblioteken i grundskolan som har FreeLib som webbaserat skolbibliotekssystem behöver ta i akt ifall en utveckling av verksamheten ska ske utefter uppsatsens underlag.

SWOT analys 1, Skolbibliotekariernas åsikter om FreeLib som ett webbaserat skolbibliotekssystem:

<p style="text-align: center;">STYRKOR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bättre samarbete mellan skolbibliotekarier. • Bättre förmedling av böcker mellan olika skolor. • Större biblioteksutbud. • Bra biblioteksredskap och utlåningsverktyg. • Smidigt system. • Bättre än inget system alls. • Lån via klasslistor, slipper lånekort. 	<p style="text-align: center;">SVAGHETER</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vissa söksvårigheter med redskapet. • Vissa brister i redskapets utformning. • Lärare kan missa att registrera utlån. • Ingen varning vid fel gjorda av mänsklig faktor. • Personalbrist, när de inte kan hjälpa eleven med utlån. • Att systemet än så länge bara delvis köpts in. • Svårt att få lärare till att bli delaktiga i FreeLib som system.
<p style="text-align: center;">MÖJLIGHETER</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gränsöverskridande arbete mellan olika skolbibliotek. • Bättre tillgänglighet och överblick över det samlade bokbeståndet. • Bra när nya skolbibliotek upprättas. • Bra för skolbibliotek med mindre bemanning 	<p style="text-align: center;">HOT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Böcker försvinner. • Inget ökat samarbete med lärare.

SWOT analys 2, Uppsatsens samlade underlag kring skolbiblioteket och FreeLib:

STYRKOR	SVAGHETER
<ul style="list-style-type: none"> • Nätverk och samarbete • Uppföra ett digitalt skolbibliotek. • Bättre förmedling av skolans material. • Gränsöverskridande samarbete mellan personal. • Större medverkan för eleverna. • Större medverkan för personal. • Bättre förmedling av länkar. • Tydliggör skolbibliotekens bestånd och länkar över hela kommunen. • Engagerar personal. • Ökad tillgänglighet • Större biblioteksutbud 	<ul style="list-style-type: none"> • Elever och lärare får ingen pinkod och inget tillträde till systemet. • Få som har insikt i systemet. • Brister i datorkunskaper. • Tidsbrist. • Förändring av såväl arbetsmetoder som skolbiblioteksverksamhet. • Dålig marknadsföring av skolbiblioteksverksamheten. • Dålig marknadsföring av FreeLib som ett webbaserat skolbibliotek. • Dåliga på att ta tillvara på varandras kompetenser.
MÖJLIGHETER	HOT
<ul style="list-style-type: none"> • Marknadsföring av skolbibliotek. • Allt skolmaterial kan läggas in i systemet. • Ger skolbibliotekarien nya arbetsuppgifter och arbetsmetoder. • Läsfrämjande och bättre stöd i informationssökning. • Skolbiblioteket blir skolans kunskapsnav. • Nå skolans måluppfyllelse. • Nya skollagen. • Samordna med andra verksamheter. • Skolbiblioteket som funktion blir delaktig i skolans pedagogiska process. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brister i marknadsföringen. • Kostnad för kommunen. • Bristande intresse, ingen önskar delta. • Skolans måluppfyllelse svårare att nå. • Motivationen räcker inte till. • Kunskapsbrister. • Böcker och material försvinner. • Minskat behov av skolbibliotekarierna. • Otydlig yrkesroll för skolbibliotekarierna.

8.4 Reflektion av analysresultatet

När jag studerar de båda analyserna ser jag att de båda skiljer sig en hel del från varandra men att FreeLib som system har haft en stor betydelse för samarbetet mellan skolbiblioteken och skolbibliotekarierna. Detta samarbete har ökat och upplevts som positivt. Det gäller såväl möjligheten till att få ett större kontaktnät som möjligheten till ett större materialutbud, vilket är helt i linje med det samlade underlaget jag fått fram samt den förhoppning som Axiell tycks ha med Freelib.

Däremot ser jag ingen förändring när det gäller skolbibliotekariernas samarbete med den pedagogiska personalen i skolan vilket några upplever som tråkigt. Ingen uppger heller att de borde ha mer arbetstid till bibliotekets verksamhet eller tycks ha reflekterat över att det inte skett någon större förändring av denna sedan införandet av FreeLib. Istället ses FreeLib som ett praktiskt sök och utlåningsverktyg för skolbibliotekarien. Här skiljer sig intervjuernas och enkäternas uppgifter från de uppgifter som finns i det samlade underlaget som istället prioriterar möjligheterna med digitala bibliotek, profilering och marknadsföring och anses inbjuda till att verksamheten öppnas upp och visar på skolbibliotekets möjligheter.

Inget av skolbiblioteken i undersökningen har heller låtit eleverna få en egen pinkod och därmed fått möjligheten till att bli aktiva låntagare och komma åt FreeLib hemifrån, vilket är själva kärnan i systemet och den digitala skolbiblioteksverksamheten. Däremot finns det istället både skolbibliotekarier och lärare som anser att det är bättre ordning och reda när inloggning sker via klasslistor med lärarens hjälp eller att läraren också utelämnas helt och istället får förlita sig på skolbibliotekariens närvaro.

Inte på något av skolbiblioteken hade man låtit FreeLib bli ett nav för information. Där eleverna får ett forum att söka information och material till sin undervisning eller förbättra sin process för informationssökning. Två av skolbibliotekarierna uppger att de använder andra för skolan inarbetade hemsidor att informera eleverna om nyheter och annat inom skolbiblioteksverksamheten. Skolledarnas roll nämns bara vid ett tillfälle när systemet bara delvis köpts in och att det är negativt och borde förändras. Vilket de kanske också gör när en ny skolbyggnad uppförs som ska innehålla ett nytt skolbibliotek. Förövrigt nämns skolledarnas roll för skolbiblioteksverksamheten inte överhuvudtaget.

På frågan om FreeLib underlättar för skolbibliotekariernas yrkesutövning visar undersökningen att så är fallet, om man med det menar det praktiska datorarbetet. Då det däremot innefattar ett samarbete mellan olika yrkeskategorier och möjlighet till utveckling av yrkesrollen så blir svaret mer svävande och otydligt. Slutligen bör därför samtliga punkter i SWOT- analys 2, som presenteras under svagheter och hot vara aktuella för skolorna att börja arbeta med om en förändring och utveckling av verksamheten ska ske. Det är också av stor vikt att punkterna som finns under rubrikerna styrkor och möjligheter får tid och rum till att vidareutvecklas.

9. AVSLUTANDE DISKUSSION

Jag gick in i den här uppsatsen med bilden av ett skolbibliotek som en plats där viljan till förändring av verksamheten fanns, men där medel för denna utveckling saknades. Kanske kunde ett webbaserat skolbibliotekssystem såsom FreeLib vara så pass lockande att skolan som organisation skulle få upp ögonen för skolbiblioteksverksamheten. Ge skolbibliotekarien bättre möjligheter till att förändra sin arbetssituation och öka samarbetet med andra yrkeskategorier inom och utanför skolan.

Jag ansåg att detta kunde åskådliggöras i två möjliga utvecklingslinjer där den ena visade på att skolbiblioteket var på väg att bli en utbyggd pedagogiskt verksamhet som aktivt kunde delta i skolans arbete. En linje där skolbibliotekarien hade fler arbetstidstimmar för skolbiblioteksverksamheten, en relevant utbildning och självklar pedagogisk roll. Den andra utvecklingslinjen visade däremot att skolbiblioteket fortfarande var en eftersatt verksamhet där skolbibliotekarien istället agerade förrådsvakt och lånade ut diverse skolmaterial och litteratur till elever och pedagoger.

De två frågeställningar jag valde att arbeta utifrån var:

- Åt vilket håll pekar det ramverk av lagar och styrdokument samt tidigare forskning, i fråga om skolbibliotekets verksamhet och utveckling?
- Hur tycker skolbibliotekarien att FreeLib fungerar, huruvida är det ett användarvänligt redskap som kan möjliggöra utvecklingen av såväl yrket i sig som samarbetet inom verksamheten?

Svaren som jag presenterar med stöd i mina intervjuer och enkäter ger en annan bild än den jag från början föreställt mig. Skolbibliotekarierna talade framförallt om de tekniska problem och de tekniska fördelar som fanns med FreeLib som system och att de använde FreeLib på olika sätt beroende på sin grundläggande utbildning och utrymme för skolbiblioteket i tjänsten men också utefter elevernas åldrar.

Vad jag blev fundersam över var att ingen upplevde att de borde ha mer arbetstid till bibliotekets olika förehavanden eller att ingen heller tycktes ha reflekterat över att det inte skett någon större förändring av verksamheten sedan FreeLib infördes. Ändå är det en omfattande systemförändring när material ska läggas in i ett nytt system eller manuellt föras över från ett annat t.ex. från ett system med en lokal datorkatalog utan internetuppkoppling.

I Unescos manifest hävdas att skolbibliotekets uteblivande möjlighet att utvecklas såsom folkbiblioteken har gjort, delvis kan bero på att det saknats väl förankrade värderingar samt att skolbiblioteket har en oklar roll mellan bokförmedling och pedagogisk resurs (se s.16). Denna oklara roll kan också ha bidragit till att det var svårt att få fram kontaktuppgifter till skolbibliotekarierna via skolornas hemsidor (se s.6).

Utifrån de telefonintervjuer och e-postenkäter jag har gjort visar det sig att FreeLib upplevs underlätta för skolbibliotekariernas yrkesutövning, om man med det menar det praktiska arbetet. Då det däremot innefattar ett samarbete mellan olika yrkeskategorier och möjlighet till utveckling av yrkesrollen, blir svaret mera oklart. Skolbibliotekarierna kan inte se möjligheten till samarbete och utveckling med skolans personal eller elever med FreeLib som webbaserat system. Däremot menar Axiell att FreeLib ska ses som ett pedagogiskt verktyg vid såväl lässtimulans som hjälp vid informationssökning. Det kan

också hjälpa pedagogerna vid eftersökning av material och underlätta samarbetet med andra skolor. Ingen av skolbibliotekarierna har heller profilerat skolbiblioteket för att göra det intressant och den navverksamhet som skolan som organisation borde investera i, utefter den omfattande omorganisation av verksamheten som en övergång till FreeLib och ett digitalt bibliotek innebär. När skolbiblioteken förs samman och bistår varandra med material kan skolornas samlade resurser utnyttjas bättre och det ordnade utbudet kan vara till hjälp för att marknadsföra verksamheten. I stället visar det sig att FreeLib har blivit skolbibliotekariens personliga verktyg där visserligen en viss service och samarbete kring utlån mellan olika skolor i större omfattning har utvecklats.

Detta kan bero på att dörren till skolbibliotekariernas verksamhet av olika anledningar har förblivits stängd. En anledning kan vara att skolbiblioteket ses som ett rum där du lånar en bänkbok helst direkt av skolbibliotekarien eller ett rum där eleven kan hitta faktaböcker kring ett aktuellt tema. Detta visar att skolbiblioteket fortfarande ofta har den sociala samt den kulturpolitiska roll som Gomez talade om (se s.9). Däremot tycks inte den pedagogiska funktionen som skulle stärkas redan genom läroplanen Lgr 80 ha fått sin tänkta utveckling. Skolbibliotekarierna i min undersökning tycks inte heller ha drivit denna fråga aktivt.

Ögland framhöll i sin forskning några funktioner som extra viktiga för skolbibliotekets verksamhet. Nämligen att skolbiblioteken ska systematisera och presentera skolans material, lära eleverna informationssökning och vara lässtimulerande. Dessutom ska skolbibliotekarien lära elever och personal att hantera skolans digitala verktyg. Hon hävdar att det är viktigt att skolan har en plan över vilken typ av skolbiblioteksverksamhet som ska bedrivas. För att bara systematisera och iordningställa skolans material räcker det med en ordningsam person. Är det däremot informationssökning och undersökande arbetssätt som avses så behövs en pedagogisk bibliotekarie (se s.7).

När jag betraktar det mönster som träder fram i min undersökning ser jag att FreeLibs påstådda förmåga, att vara den hörnsten som får skolan att växa genom ett webbaserat skolbibliotekssystem och som ska underlätta och stimulera såväl informationssökning som läsning för elever och personal på skolan, vilket också är den beskrivning UNESCO har av en skolbiblioteksverksamhet i sitt manifest, inte har förankrats.

Om det digitala skolbiblioteket och FreeLib inte kan sammanföra människor inom de olika organisationerna och föra skolbiblioteket mot en verksamhet som är navet i skolan och utbildningen, frågan är då varför kommunerna och skolan har satsat på att köpa in och installera FreeLib överhuvudtaget. Är syftet att låna ut bänkböcker kunde det möjligen vara tillräckligt med en dator utan Internetanslutning eller färdiga boklådor som cirkulerar i skolan. Är det däremot skolans mål som syftet vilar på måste också skolbiblioteket bli verksam i den samlade gemenskapen. Att låta skolbiblioteken digitaliseras och bli sammankopplade med såväl varandra som med folkbiblioteket grundar för detta och bidrar till att användarna har möjlighet att bli aktiva i skolbibliotekets verksamhet.

Materialet i uppsatsen visar således motstridande uppgifter som väcker fler frågor vilka jag inte kan fördjupa mig i för ramen av denna uppsats. Däremot ger dessa frågor upphov till förslag på andra studier som skulle kunna göras inom detta område vilka jag presenterar i avsnitt 9.2.

9.1 Slutsats

Slutsatsen av mina studier blir följaktligen att det i huvudsak är den andra av mina två utvecklingslinjer som fortfarande kvarstår. Det vill säga att skolbiblioteket är en eftersatt verksamhet, trots kommunens satsning på införandet av ett digitalt skolbibliotekssystem, FreeLib. En verksamhet där jag enligt mina två ytterlighets scenarier menar att skolbibliotekarien huvudsakligen agerar förrådsvakt och sköter om och lånar ut diverse skolmaterial och litteratur till elever och pedagoger runt om i kommunen. Även om det ökade samarbetet mellan skolbibliotekarier, den ökade kommunikation och gränsöverskridande process som tekniken med det webbaserade skolbiblioteket medfört, och utlåningen mellan skolorna är ett viktigt första steg i rätt riktning. Kanske är det också just det första steg som efter hand kan föra utvecklingen framåt.

Jag anser följaktligen att det finns ett stort behov av att medvetandegöra det glapp som finns mellan skolbibliotekets olika organisationer och yrkeskategorier. En anledning till detta glapp kan, som Orlikowski menar, vara tid för att sätta sig in i de möjligheter som finns när det gäller såväl samarbete som det nya mediet. Det är viktigt att inte bara fokusera på den nya tekniken utan ta vara på den subjektiva kunskap och de möjligheter som redan finns i våra verksamheter och mellan oss. Här är skolans rektor en av de ledare som har en betydande roll för att detta sker.

I uppsatsen påtalar Rubin vikten av att bibliotekarier ska ha ett tydligt uppdrag. Ögland menar att skolbibliotekets och skolans verksamhet inte kan ses som två parallella verksamheter. Likaså ges exempel på att skolbibliotekarier behöver ha kunskap i såväl pedagogik som utvecklingspsykologi utöver bibliotekskunskaper, som Kühne framhöll att det stod skrivet redan i Lgr 80. Eller pedagogisk bibliotekarie som Ögland och UNESCO väljer att uttrycka det.

Utefter uppsatsens samlade underlag med såväl tidigare forskning samt intervju och enkät material är min slutsats den att när skolbiblioteken ska utvecklas är det viktigt att skolbibliotekarien får hjälp med att öppna sin verksamhet för att bjuda in andra involverade grupper. Samtidigt är det viktigt att de också visar sitt intresse för utveckling och förändring av denna. Ledningen behöver få upp ögonen för skolbibliotekariens breda kompetens och förmåga. Därigenom kan tillvägagångssätten för denna utveckling börja ta form utefter de riktlinjer som UNESCO framför i sitt skolbiblioteksmanifest med såväl aktiva skolbibliotekarier, pedagoger och användare i en kommunikativ samverkan bland annat genom ett digitalt skolbibliotekssystem varav FreeLib är ett av dem.

9.2 Förslag till fortsatt forskning

- Hur ser förutsättningarna ut i de skolor som har valt ett annat digitalt skolbibliotekssystem?
- Skolbibliotek och arbetsplaner.
- Marknadsföring till både användare och ledning i en skolbibliotekskontext.

10. SAMMANFATTNING

Syftet med uppsatsen är att undersöka om skolbiblioteken och skolbibliotekariens verksamhet har fått draghjälp till att utvecklas genom FreeLib och ett digitalt skolbibliotek. För att göra en förståelseram kring skolbiblioteket tar jag del av lagar och styrdokument, tidigare forskning och skolbiblioteksstatistik samt hur ett webbaserat skolbibliotekssystem som FreeLib fungerar. Genom denna ram vill jag visa på den komplexa situation som ett skolbibliotek befinner sig i och undersöka vilka förutsättningar till utveckling av såväl samarbete och verksamhet som finns med hjälp av det webbaserade skolbiblioteket.

Materialet för denna sammansatta situation har jag därefter presenterat och resonerat vidare kring. Inom kapitlet tidigare forskning visas den brist som kan uppkomma när möjligheten till kommunikation människor emellan är dålig. Samtidigt har den också visat på de möjligheter till utveckling som finns genom marknadsföring av biblioteksverksamheten. Jag har också mycket översiktligt tagit del av så väl det digitala bibliotekets utveckling som skolbibliotekens utveckling för att slutligen utvärdera dem emot de styrdokument som de kan kopplas till.

För att få insikt i hur det kan se ut i praktiken i dagens skolbibliotek genomförde jag kvalitativa telefonintervjuer och enkätstudier via e-post med sex stycken skolbibliotekarier runt om i landet som har använt sig av det webbaserade skolbibliotekssystemet FreeLib en tid. Dessa genomfördes efter att jag först hade skickat ut en inbjudan via e-post till 30 skolbibliotek som låg i en kommun som anslutit sina skolbibliotek till FreeLib. Jag presenterade mig själv, mitt syfte med studien samt bifogade min intervjuguide. Skolbibliotekarien fick härigenom möjlighet att fundera kring ämnet och välja sätt att medverka i studien. De tre olika alternativ jag gav dem var: intervju via telefon, videosamtal via Internet och programmet Skype eller enkät via e-post. Anledningen till mitt tillvägagångssätt var att det i mitt närområde endast finns en kommun som använder sig av FreeLib vilket kunde ha gett uppsatsen en alltför snäv bild och svårighet att behandla skolbibliotekarierna konfidentiellt. Slutligen har jag analyserat det samlade materialet genom att göra analyser efter en SWOT- modell som jag modifierat och anpassat till min studie. Analysmetoden går ut på att sammanställa materialets styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Varefter en strategi och en plan kan ta form för vad, hur, när och för vem något ska ske.

Jag har under uppsatsen arbetat utifrån dessa två motsatta ytterlighetsscenarier:

- Skolbiblioteket är på väg att bli en utbyggd pedagogiskt verksamhet som aktivt deltar i skolans arbete. Där skolbibliotekarien har mer arbetstid för verksamheten, en relevant utbildning och självklar pedagogisk roll.
- Skolbiblioteket blir en fortsatt eftersatt verksamhet där skolbibliotekarien istället agerar förrådsvakt och lånar ut diverse skolmaterial och litteratur till elever och pedagoger runt om i kommunen.

De frågeställningar som jag valt att arbeta utifrån är:

- Åt vilket håll pekar det ramverk av lagar och styrdokument samt tidigare forskning, i fråga om skolbibliotekets verksamhet och utveckling?
- Hur tycker skolbibliotekarien att FreeLib fungerar, huruvida är det ett användarvänligt redskap som kan möjliggöra utvecklingen av såväl yrket i sig som samarbetet inom verksamheten?

Resultatet av min undersökning visar att förändringen och införandet av ett webbaserat skolbibliotek såsom FreeLib inte har varit så betydelsefull för verksamheten. Arbetstiden och arbetsuppgifterna för skolbibliotekarierna har inte förändrats sedan införandet. De är främst att vara det som jag i uppsatsen kallat för förrådsvakt och där arbetsuppgifterna mer eller mindre består av skötsel av rummet, inköp och utlåning av litteratur.

Trots det stora arbete som ligger bakom en systemförändring och kommunernas ekonomiska satsningar på införandet av ett digitalt skolbibliotekssystem går det bara att se en viss förändring när det gäller samarbetet mellan skolbibliotekens skolbibliotekarier eftersom utlåningen mellan dem har ökat. Däremot står användargruppen fortfarande passivt utanför. Inte heller har samarbetet med den pedagogiska personalen och bilden av skolbiblioteket som pedagogiskt centrum utvecklats utefter den potential som FreeLib och UNESCO har.

Det finns enligt min bedömning således ett stort behov av att medvetandegöra det glapp och den kommunikationsbrist som finns mellan olika organisationer och yrkeskategorier kring skolbiblioteket. Det är viktigt att berörda parter inte enbart fokuserar på den nya tekniken utan också knyter den till den kompetens som redan finns inom organisationen. Skolbibliotekarien behöver få hjälp med att bjuda in involverade grupper såsom andra personalkategorier och användare till samverkan och samtidigt visa intresse för utveckling och förändring av verksamheten. Resultatet visar också att skolledningen har en väsentlig roll för att utvecklingen ska börja ta form utefter riktlinjerna i UNESCO's skolbiblioteksmanifest.

11. KÄLLFÖRTECKNING

Axiell- Freelib

www.axiell.se/freelib [2010-03-22]

BBL : biblioteksbladet [elektronisk resurs]. (2005-). Norstedt & Söner

www.biblioteksforening.org/bbl/bbl2009/Biblioteksbladet_nr3_2009.pdf [2010-08-28]

Bibliotekslag (1 996:596)

<http://lagen.nu/1996:1596> [2010-02-22]

Bruce, Christine (2002). *Information Literacy as a Catalyst for Educational Change: A background. Paper: White Paper prepared for UNIESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic.*

http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fu_lpaper.pdf [2009-12-09]

Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet,

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/12489/a/142368> [2010-05-28]

Einarsdöttir, Solveig (1997). Informationssamhället för alla - går genom biblioteken
Kap.11 i *Modern teknik- moderna medier. Biblioteken i IT-samhället*. Lund:
Bibliotekstjänst

Gómez, Elsa & Swenne, Margareta (1996). *Aktivt lärande med skolbibliotek: Idéer och metoder för lärare och bibliotekspersonal i grundskolan*. Lund: Bibliotekstjänst i samarbete med Statens skolverk

Helinsky, Zuzana (2006). *En nödvändig liten bok om marknadsföring av bibliotek*. 1.uppl. Lund: Btj

Hell, Maud (2008). *Utveckla skolbiblioteket!: Att starta och driva en bra verksamhet*. Lund: BTJ förlag

IFLA/UNESCO: S riktlinjer för skolbibliotek (2004)

<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/sguide02-se.pdf> [2010-06-19]

Kulturrådet Biblioteksstatistik

www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2009/skolbiblioteken_2008.pdf
[2010-03-22]

Kühne, Brigitte (1993). *Biblioteket - skolans hjärna?: Skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan*. Diss.Lund: Univ.

Lee S. D. (2002). *Building an electronic resource collection*. London: Library Association Publishing.

Limberg, Louise (2002). *Skolbibliotekets pedagogiska roll: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket

- Limberg, Louise & Folkesson, Lena (2006). *Undervisning i informationssökning: Slutrapport från projektet informationssökning, didaktik och lärande (IDOL)*. Borås: Valfrid
- Nilsson, Monica (1998). *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum: En praktisk handledning för skolbibliotekarier, lärare och skolledare*. Lund: Studentlitteratur
- Orlikowski, Wanda J (1992). *Learning from notes: Organisational issues in groupware implementation*.
http://www.cos.ufrj.br/~avivacqua/cscw2003/orlikowski_1992.pdf [2010-04-22]
- Philip Kotler Nationalencyklopedin
<http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/philip-kotler> [2010-09-26]
- Rowley, Jennifer E. & Farrow, John (2000). *Organizing knowledge: An introduction to managing access to information*. 3.e d Aldershot: Gower
- Rubin, Richard (2004). *Foundations of library and information science*. New York & London: Neil Schuman
- Schnoor, Pernille (2006). Sammanfattning av Philip Kotler- *Marketing management*
http://www.mig.se/tasks/sites/default/assets/File/Sammanfattning_av_Philip_Kotler_-_Marketing_Management.pdf [2010-05-31]
- Sveningsson Elm, Malin, Lövheim, Mia & Bergquist, Magnus (2003). *Att fånga nätet: Kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur
- Swot-Analys Nationalencyklopedin
<http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/kort/swot-analys> [2010-09-26]
- Tedd, Lucy & Large, Andrews (2005). *Digital libraries: Principles and practice in a global environment*. München: K.G. Saur
- UNESCO 2000- skolbiblioteksmanifestet
www.unesco.se [2010-03-22]
- Widén- Wulff, Gunilla (2005). Business information culture: a qualitative study of the information Kap.3 i Maceviciute, Elena & Wilson, Thomas D. *Introducing information management: An information research reader*. London: Facet
- Ögland, Malin (2002). *Skolans bibliotek: Om att utveckla samarbetet mellan skolbibliotek och arbetslag*. Stockholm: Kulturrådet

11.1 Bilaga

Underlättar FreeLib och ett webbaserat skolbibliotek skolbibliotekariens yrkesutövning?

Jag heter Christina Johansson och i vår skriver jag min kandidatuppsats i biblioteks och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan i Borås. För detta arbete behöver jag din hjälp genom att medverka i en studie.

Syftet med uppsatsen är att se hur FreeLib fungerar när det gäller skolbibliotekets pedagogiska verksamhet och för skolbibliotekariens möjligheter till yrkesutveckling och samarbete med andra skolbibliotekarier och pedagoger.

Alla svar kommer att behandlas konfidentiellt.

På grund av långa avstånd emellan oss har jag inte möjlighet att komma till dig och göra intervjun personligen. Därför ger jag dig möjligheten att välja den metod som passar dig bäst enligt följande tre alternativ:

1. Att du svarar på mina frågor och skickar tillbaka enkäten till mig via e-post. Du väljer själv om du vill besvara varje fråga för sig eller svara på dem i en mer sammanhängande text.
2. Vi bestämmer en tid då jag kan nå dig för att göra en telefonintervju.
3. Vi bestämmer en tid då jag kan nå dig för att göra en videointervju via datorn och programmet Skype.

För att bestämma tid eller om det är det något du undrar över nås jag på:

Mobil nr: xxx

E-post: xxx

För att jag ska få tid till att sammanställa materialet samt återkomma till dig om det är något jag undrar eller om du vill tillägga eller ändra något, behöver jag få ditt svar snarast.

1. Beskriv ditt uppdrag när det gäller din befattning, utbildning och arbetstid i skolbiblioteket och om det har förändrats sedan FreeLib infördes.
2. Hur tycker du att FreeLib fungerar för verksamheten i stort? Vad är bättre och vad är sämre?
3. Vilken betydelse har FreeLib och det webbaserade skolbiblioteket haft för dig? Både när det gäller ditt samarbete med andra yrkesgrupper eller med skolbibliotek på andra skolor.
4. Hur ser du på teorin om FreeLib som ett redskap som kan medverka till att skolbiblioteket blir en mer utbyggd, accepterad pedagogisk och professionell verksamhet inom skolan?

Övrigt:

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!